

Ivana Vlajković*

Univerzitet Alfa, Fakultet za trgovinu i bankarstvo, Niš**
Srbija

UTICAJI ENGLESKOG JEZIKA NA SRPSKI NA PLANU PRAVOPISA, LEKSIKE I GRAMATKE U KOMUNIKACIJI NA FEJSBUKU

Originalan naučni rad
UDC 811.111: 811.163.41:004.738.12 FACEBOOK

Cilj ovog rada bio je da ispita uticaje engleskog jezika na srpski u komunikaciji na društvenom sajtu Fejsbuk na pravopisnom, leksičkom i gramatičkom nivou. Ispitivanje je vršeno na korpusu sastavljenom od 500 iskaza sakupljenih na ovom društvenom sajtu u periodu od decembra 2009. do maja 2010. godine, pod pretpostavkom da će se u ovom vidu necenzurisane elektronske komunikacije najbolje pokazati stepen hibridizacije srpskog jezika pod uticajem engleskog. Rezultati analize na svakom od pomenutih nivoo izraženi su brojevima i procentima, čime je prikazano koji domeni jezika u najvećoj meri trpe promene zbog kontakta engleskog i srpskog. Najupadljiviji uticaj engleskog zabeležen je na nivou leksike, ali on nije izostao ni na preostala dva nivoo. U zaključku su iznete pretpostavke o tome kako će se kontakt ova dva jezika dalje razvijati i koliku će ulogu u tome imati komunikacija na Fejsbuku kao najpopularnijem društvenom sajtu.

Ključne reči: *jezički kontakt, engleski jezik, srpski jezik, Fejsbuk*

1. Uvodna razmatranja

U uvodnim razmatranjima najpre će biti rečeno nešto o društvenom sajtu Fejsbuk, ogromnom broju korisnika i velikoj popularnosti koju je stekao širom sveta, a zatim i o prirodi kontakta između engleskog i srpskog jezika, kao i o korpusu na kome je ovaj kontakt ispitivan.

1.1. Fejsbuk

Fejsbuk je društveni sajt koji je počeo sa radom 2004. kao sajt zatvorenog tipa, dostupan isključivo studentima sa Harvarda. Osnovala ga je grupa studenata ovog univerziteta na čelu sa Markom Zuckerbergom. Sajt se zatim širio kako bi obuhvatio i umrežio i druge univerzitete da bi konačno 2006. iz mreže univerziteta i studenata prerastao u globalni sajt kome su mogli pristupiti korisnici širom sveta.

* Univerzitet Alfa, Fakultet za trgovinu i bankarstvo, Episkopska 10, Niš; email: ivanavly@gmail.com

** Rad predstavlja prerađenu verziju master-rada odbranjenog na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu 7. oktobra 2010. pod mentorstvom dr Tvrta Prčića

Kao trenutno najpopularniji društveni sajt, Fejsbuk je dostupan na preko 70 svetskih jezika i broji preko 400 miliona korisnika, od kojih je čak 1 423 680 iz Srbije. Kao lingvistički fenomen zanimljiv je jer komunikacija na njemu obiluje anglicizmima. U knjizi *Engleski u srpskom*, Prčić daje definiciju anglicizma.

Pod terminom anglicizam (ovde) se podrazumevaju dve vrste jezičkih jedinica: u uobičajenom značenju termina, anglicizam predstavlja opštu reč ili vezanu morfemu (tj. prefiks ili sufiks) iz engleskog jezika koja se upotrebljava u srpskom (npr. *bodibilder*, *eks-*), s različitim stepenom integrisanosti u njegov sistem. Ali, u ponešto neuobičajenom značenju termina, anglicizam čini i reč, sintagma ili rečenica u srpskom jeziku čija upotreba odražava i/ili sledi normu engleskog jezika – ortografsku, fonološku, gramatičku, semantičku ili pragmatičku. (Prčić 2005: 59).

Preterana i često nepotrebna upotreba anglicizama vodi potiskivanju norme standardnog srpskog jezika koja biva delom zamenjena normom engleskog jezika, dominantnom zbog svoje sveprisutnosti u različitim sferama života. Kao konačni proizvod dobijen je hibrid engleskog i srpskog jezika, u kome se vremenom sve više elemenata srpskog ili zamenjuje odgovarajućim elementima iz engleskog, ili sledi normu engleskog jezika. Stepem hibridizacije srpskog jezika najbolje se može videti iz korpusa, iz koga je uzorak dat u Dodatku, a koji će biti detaljnije opisan.

1.2. Korpus

Korpus korišćen u ovom radu sakupljan je u periodu od decembra do maja 2010. Obuhvatio je 500 iskaza sa otprilike 20 različitih profila sa kojih su preuzimani uglavom komentari na slike i video klipove vlasnika datog profila i njegovih virtuelnih prijatelja. Osim ovih komentara korišćeni su i statusi korisnika, kao i komentari na njihovim „zidovima“ (eng. *wall*), ali u znatno manjoj meri. Uticaj engleskog jezika na srpski je ispitivan na korpusu na 3 nivoa: pravopisnom, leksičkom i gramatičkom.

Kada se govori o korpusu bilo koje vrste čiji je izvor internet, mora se primetiti da on ima nekoliko velikih nedostataka, koji se pre svega odnose na njegovu „trajnost“ i dostupnost. Naime, iako Fejsbuk profili niču velikom brzinom, mnogi od njih bivaju i obrisani ili privremeno deaktivirani, što automatski povlači nestajanje određenog broja iskaza iz datog korpusa. Takođe bivaju obrisani i pojedinačni komentari ili slike, što za posledicu ima nemogućnost pristupanja određenim delovima korpusa. Na kraju treba pomenuti i to da je gotovo 99% profila na Fejsbuku „zaključano“, odnosno da im mogu pristupiti samo virtuelni prijatelji datog

korisnika, koji i sami imaju otvoren nalog na Fejsbuku. Ovo znači da će se u verodostojnost korpusa predstavljenog ovde moći uveriti samo ograničeni broj čitalaca koji ispunjavaju navedene uslove.

Pored navedenih nedostataka koji se tiču dostupnosti izvora korpusa, tu je i pitanje identiteta korisnika koji su deo korpusa, a koji bi, etički gledano, trebalo da ostane neotkriven, prvenstveno zbog toga što od njih nije dobijena dozvola da se iskazi i komentari sa njihovog profila koriste u bilo koje svrhe. Čini se da korpus time dodatno gubi na vrednosti, ali se po ovom pitanju ništa ne može učiniti s obzirom na to da je Fejsbuk tako koncipiran da većina korisnika (preko 95%) koristi svoje pravo ime i prezime (kao i biometrijske podatke) prilikom registracije profila. U komentarima bilo koje vrste, ime i prezime korisnika uvek prethode datom iskazu u vidu hiperlinka koji vodi ka profilu tog korisnika. U korpusu korišćenom u ovom radu izbačena su imena i prezimena, a ostavljeni samo komentari korisnika.

Ipak, i pored ovih nedostataka, diskurs elektronskih medija uopšte, a u ovom slučaju i na društvenom sajtu Fejsbuk, predstavlja veliki izazov za lingvističku analizu jer nam može otkriti neke aspekte jezika, kao i potencijalne pravce u kojima se on može menjati i razvijati, koji nisu dostupni u drugim vidovima pisane komunikacije ili u govornom jeziku.

2. Pisanje

Prvi korak u analizi obuhvatio je pravopisnu analizu korpusa. Dobijeni rezultati pokazali su uticaj engleskog jezika u domenima koji će biti predstavljeni u sledećim odeljcima: upotreba velikog slova, izmenjeno pisanje, transkripcija anglicizama i nove konvencije (u skraćivanju iskaza). Posebno je zanimljiv odeljak koji se bavi novim konvencijama, koje su proizvod i samog medijuma na kome se komunikacija odvija, i jezičkog kontakta između engleskog i srpskog.

2.1. Veliko slovo

Upotreba velikog slova pod uticajem norme engleskog jezika primećena je u pisanju prideva izvedenih od imena naroda (koji se u srpskom pišu malim početnim slovom), kao i u pisanju svih reči u različitim nazivima velikim početnim slovom. U korpusu postoji samo 2 (0,4%) primera koji ovo ilustruju:

1) Liga Izuzetnih Dzentlmena u Saloon-u, c u 2night! (U ovom iskazu su u nazivu benda sve reči napisane velikim početnim slovom)

(2) Cyber Egipatski gonic kamila

Mali broj primera u korpusu koji ilustruju uticaj engleske norme na srpsku u pisanju velikog slova najverovatnije je posledica principa jezičke ekonomije. Naime, u komunikaciji na elektronskim medijima korisnici se najradije odlučuju za kreiranje iskaza koji iziskuju što manje napora, tzv. neobebeženih iskaza (prototipski neobebeženi iskaz podrazumava rečenicu u potpunosti napisanu malim slovima, bez znakova interpunkcije i emotograma).

2.2. Izmenjeno pisanje:

Pod odstupanjem od standardnog pisanja mogu se podrazumevati: „greške (...) do kojih je došlo zbog neznanja, omaške (...), do kojih je došlo zbog brzine kucanja i izmenjeno pisanje (...), što je namerno menjanje pisanog oblika reči radi odstupanja od norme“ (Radić-Bojanić 2007: 51). Rad će se koncentrisati na izmenjeno pisanje jer se samo u tom vidu odstupanja od standardnog pisanja vide uticaji engleske norme.

Iskaze u kojima imamo odstupanja na planu ortografije radi postizanja različitih efekata smatramo „obebeženim“ jer je u njihovo pisanje uložen izvestan napor.

Posebnu vrstu obebeženih iskaza čine izrazi napisani kombinacijom različitih simbola i brojeva koji vizuelno podsećaju na određena slova. Ovaj način pisanja reči na engleskom se naziva *litspik* (*leetspeak*) i izvorno su ga koristili hakeri u svojoj tajnoj komunikaciji. Naziv potiče od reči *elite*, što implicira da samo „elita“ virtuelne zajednice koristi i razume ovaj tajni jezik. Može se povući paralela između ovog jezika i recimo šatrovačkog, o kome Tošović (2002: 396) govori u okviru razgovornog funkcionalnog stila. *Litspik* nije stekao preteranu popularnost među korisnicima u Srbiji (verovatno zbog prilično velikog napora koji iziskuje), te se u korpusu javljaju samo 2 (0,4%) iskaza delimično napisana na *litspiku*:

(3) u h4v3 b33n !nv!7473d by Milan Stoilkovic Shejn (Gimnazija Stevan Sremac)

(4) Tja1e tr38@ mi kint@

Izmenjeno pisanje pod uticajem engleske norme obuhvata i zamenu slova abecede sa dijakritičkim znakovima nekim drugim slovima abecede ili kombinacijom slova koja delimično odgovara pravopisnoj normi engleskog jezika. Ovde takođe spada i korišćenje pojedinih ćiriličnih slova u latiničnim iskazima. Korisnici, dakle, slova abecede kao što su: *š, đ, č, ć, ž*, u nekim slučajevima pišu kao: *s, c, c, z* (*đ* je gotovo uvek *dj*),:

(5) Ahaha...Ono nase sto nekada bejase :-))) once a skinny bitch and now... :D

(6) ma vratila se ona na natural, na moju zalost :(
a u nekim (pod uticajem norme engleskog jezika) kao: *sh, ch* (zatim po analogiji nastaje *zh, ili zz*, a u pokušaju delimičnog imitiranja izgovora nastaje i *tj*, kao i varijacija na *ch – tsh*:

(7) ma jeste...zheshce smo bile nawinowane...barem ja!!!! =)

(8) tjixu tjixu tjixu xuuuu :D

(9) Kad to kazze moja omiljena Pepeljuga, onda je to to :)

Često se abecedno *i* na kraju reči zamenjuje slovom ipsilon (*y*), slovo *v* engleskim *w*, a umesto latiničnog *h*, koristi se ćirilično *x*, čime se dobijaju dodatne varijacije na temu *ch – cx*, ili *sh – sx* (*x* se, međutim koristi i po uzoru na izgovornu vrednost ovog slova u engleskom jeziku, kao *ks*). Slovo *c* se ponekad zamenjuje kombinacijom *tz*:

(10) Pa sad, nismo bash swe TH sekitzE!! -.-

(11) w0limmm tee macxkice moa.♥

(12) pantalone,kombinezon...ehtra!!! :)

(13) Kakvy pogeldy su sewnuli ovde.....ovde je comm i veoma suvishan!!!

U korpusu su se takođe javili primeri imitiranja engleskog izgovora, tačnije diftonga „ou“ i „au“ na planu ortografije:

(14) ljubaunici

(15) ae obaweznouuu...pa ide...februara josh

Primećeni su takođe i primeri u kojima se imitira englesko pisanje tako što se na pr. *u* zamenjuje udvojenim *o* (*u – oo*), *i* udvojenim *e* (*i – ee*) ili se potpuno redundantno udvostručuju konsonanti, verovatno da bi iskaz podsećao na engleski jezik:

(16) gloop si tasicu.. :PP

(17) Prellepa si ovdee!!!

(18) Hm loshi dani.....Pozz pa se gledamo za naredni weekend!

(19) noUp... wEediMo sE neKAd??

2.3. Transkripcija anglicizama

Govoreći o preporukama za transkripciju anglicizama, Prčić kaže: „Pogrešno je pisati anglicizme u engleskom originalu, kako u tekstovima na latinici (kojoj je engleski original prilično blizak), tako i u tekstovima na ćirilici (kojoj engleski original uopšte nije blizak)“ (Prčić 2005: 45). Ipak, u kojoj meri je pisanje anglicizama u izvornom obliku uobičajeno, govori i činjenica da se u korpusu javlja 235 takvih

iskaza (47%), što znači da skoro svaki drugi sadrži neki sirovi anglicizam. Ovaj procenat čine sve vrste reči, uzvici, akronimi, vlastita imena i izrazi napisani u celosti na engleskom jeziku.

2.4. Nove konvencije

U komunikaciji na internetu vlada princip jezičke ekonomije, što znači da korisnici žele da svoju poruku prenesu/otkucaju ulažući što manje napora. Pored često korišćenih obeleženih iskaza, što predstavlja jednu od novih konvencija, u korpusu postoje primeri za još neke nove konvencije prvenstveno vezane za skraćivanje iskaza pod uticajem principa jezičke ekonomije. Za skraćivanje se koriste sledeći postupci:

1) elizija reči kojom se eliminišu vokali, a ostaju samo konsonanti. U korpusu ima 18 (3,6%) ovakvih iskaza :

(20) nshvts.... nsta (ne shvataš... ništa)

(21) Fnmnl! (fenomenalno)

2) Finalna, inicijalna i medijalna elizija, od kojih je finalna najzastupljenija i javlja se u 24 (4,8%) iskaza:

(22) izww..lepa aa samaaa.?? ccc kako too.? (izww – izvini)

(23) Hm loshi dani.....Pozz pa se gledamo za naredni weekend! („Poz“ je jedna od skraćenica koja je već odavno ušla u širu upotrebu, i koja se koristi u SMS porukama, pa čak i u govoru)

Nađen je i po jedan primer (0,2%) inicijalne i medijalne elizije:

(24) micili xtra, pricam ti:)) pa dja m se pesma :(ljubav moja najlepsa na svetu!!!vtnns (dja – sviđa)

(25) ha ha pala mi je zikina dynasty mnogo si bre smeshna,ufff ne umaraj me na ovu vrcinu osh da riknem,ha ha (osh – hoćeš)

3) korišćenje izgovornih oblika brojeva i slova, koje se javlja u 33 (6,6%) primera:

(26) iiii o5 xDD

4) akronimizacija, koja se javlja u 21(4,2%) iskaza:

(27) micili xtra, pricam ti:)) pa dja m se pesma :(ljubav moja najlepsa na svetu!!!vtnns (vtnns – volim te najviše na svetu)

3. Leksika

Gramatika srpskog jezika definiše leksikologiju kao: „deo nauke o jeziku koji proučava reči“, dok se leksika (koja po ovoj gramatici podrazumeva sve reči srpskog književnog jezika), proučava u leksikologiji „(1) sa gledišta individualnih značenja reči i (2) sa gledišta sastava leksike i sfere upotrebe reči“ (*Gramatika srpskog jezika*, 2005: 157-158). Leksički nivo jednog jezika najbitniji je i najviše proučavan u okviru jezičkih kontakata, jer je on uvek prvi i u najvećoj meri zahvaćen promenama koje su posledice tih kontakata. Na nivou leksike biće obrađeni uticaji engleskog na srpski u oblastima pod nazivom: žargon mladih, anglicizmi i vulgarizmi i psovke.

3.1. Žargon mladih

Žargon je svaki neformalni i pretežno govorni varijetet nekog jezika koji služi za identifikaciju i komunikaciju unutar neke društveno određene grupe - po profesiji, socijalnom statusu, uzrastu i slično - čije članove povezuje zajednički interes ili način života, a koja uz to može biti i teritorijalno omeđena. Žargon je obeležen specifičnim jezičkim sredstvima, pre svega leksičkim i frazeološkim, a izuzetno gramatičkim i fonološkim. Otuda je on slabo razumljiv govornicima istog jezika, koji ga često negativno vrednuju u podrazumevanoj opoziciji prema standardnom ili književnom jeziku (Bugarski 2003: 9-10).

Među žargonizmima izdvojile su se „pseudoreči“ (eng. nonce words), reči nastale u određenom kontekstu kako bi se zadovoljila trenutna komunikativna potreba, a koje po pravilu ne prelaze u širu upotrebu. Najpoznatiji primer upotrebe pseudoreči je pesma *Jabberwocky* iz knjige *Through the Looking-Glass and What Alice Found There*, Lewisa Carolla.

Pseudoreči mogu nastati i kombinovanjem postojećih reči i afiksa, pri čemu je rezultat reč koja je, iako ne postoji u rečnicima, svima razumljiva već na prvi pogled. Od ukupno 7(1,4%) iskaza sa pseudorečima, samo u jednom se može primetiti uticaj engleskog jezika, i to na planu pisanja, gde se javlja udvostručeni konsonant:

(28) lepša, javi se danas da se doggnemo ;))) :*** (doggnemo – dogovorimo).

3.2. Anglicizmi

Govoreći o anglicizmima u kontekstu znatno širem od njihove upotrebe u komunikaciji elektronskih medija, Prčić (2005: 85-86) opisuje različite oblike u kojima se oni javljaju i za njih predlaže sledeću klasifikaciju u kojoj su prve 3 stavke vezane za pisani, a četvrta i za pisani i za govorni jezik:

1) "Doslovno prepisivanje originala, što je nulta adaptacija, tj. njen izostanak, uz eventualno dodavanje srpskih gramatičkih ili leksičkih sufiksa, što dovodi do hibridnog, englesko-srpskog, potpuno nakaradnog pisanja." U korpusu svakako ima najviše primera u kojima je adaptacija izostala – čak 245 (49%). Neki od primera su:

(29) dress ti je super:))

(30) mi sm0 Robin Ho0d i Dz0n...weseli drugariiiiiiii =) (Zanimljivo je da je u ovom primeru samo prvo od dva imena napisano u originalu, što još jednom potvrđuje visok stepen proizvoljnosti u ovoj vrsti komunikacije).

2) "Izmenjeno prepisivanje originala". U korpusu se javlja samo 10 (2%) ovakvih primera, što se može pripisati želji korisnika da ostave utisak emancipovanosti i dobrog vladanja engleskim jezikom, zbog čega strogo vode računa o ispravnom pisanju anglicizama u originalu. Neki od primera izmenjenog prepisivanja originala su:

(31) sooooooooo swit

(32) ovu sliku sam iskoristio za flayer za zurku!! hehe!

3) „Proizvoljna transkripcija originala (koja može uključiti i valjane transkripcije), uz eventualno dodavanje srpskih gramatičkih i leksičkih sufiksa". U korpusu ima 96 ovakvih primera (19,2%), među kojima se mogu naći i cele transkribovane rečenice, čemu korisnici često pribegavaju radi postizanja komičnog efekta:

(33) ja nemam veze sa vedzijem ili vec shta ste radili sa gacama =P tako da leave me out of this

(34) d fors iz vid ju jang skajvoker..khhhhh....bat ju ar not dzedaj jet...khhhhhhhhh

U korpusu se našao i jedan iskaz koji sadrži englesku rečenicu u originalu, u kojoj su slova alfabeta zamenjenja ćirilicom:

(35) лове ис ин тхе аир...

4) „Preslikavanje engleskih reči, struktura, značenja i upotreba u srpske reči i strukture". U korpusu ovakvih iskaza ima 19 (3,8%). Što se preslikanih struktura tiče, to su uglavnom ustaljene fraze koje se javljaju u američkim filmovima i serijama. Neki od primera iz korpusa su:

(36) Ova banana je napunjena.. i necu oklevati da je upotrebim :))))

(37) Aso, zvao Fredi Merkjuri, rek'o da mu vratis nazad brkove!

(38) Lep provod veceras i nemoj da radis nesto sto ja nikada ne bih:)))

3.3. Vulgarizmi i psovke

Tošović definiše vulgarizme kao „sniženu leksiku sa ekstremnim slojem“ (Tošović 2002: 401), a psovke kao „oblik govornog čina ekspresiva kojim govornik izražava određenu konverzaciju naviku, stav ili emocionalni odnos prema sagovorniku, prema onome o čemu govori, prema samom sebi ili nekoj vrednosti“ (Tošović 2002: 401-402). Psovke i vulgarizmi ne moraju nužno izražavati negativan stav prema nečemu, već mogu služiti da se u neformalnom razgovoru smanji distanca između sagovornika i da se istakne pozitivno mišljenje ili stav o nečemu. Na Fejsbuku, gde korisnici koriste svoje pravo ime i prezime i istinite biometrijske podatke, dominiraju psovke i vulgarizmi koji imaju funkciju smanjivanja distance među sagovornicima. Ono što se takođe može primetiti u korpusu jeste činjenica da je 18 (75%) od 24 (4,8%) od ukupnog broja iskaza u korpusu) vulgarizma/psovki u celosti ili jednim delom na engleskom jeziku. Čini se da korisnici doživljavaju psovke i vulgarizme na engleskom jeziku kao eufemizme ovih kategorija na srpskom jeziku. Ovo nije neobična pojava i već je zabeležena u nekim jezicima, o čemu piše Donald Winford (2003: 41). Naime, govornici južnih bantu jezika (južna Afrika) pozajmljivali su izvesne reči iz kašan jezika (koji se govore u južnoj i istočnoj Africi) kako bi nadomestili reči/slogove koji su u ovim jezicima bili tabui (to su, na primer, imena ili delovi imena starijih rođaka koje žene iz tih plemena nisu smele da izgovaraju). Ovo odlično ilustruje sledeći primer iz korpusa:

(39) hahaha, kakva gay slika!!!! ma, shta gay, pederska bre! :D

Psovke se često javljaju u vidu akronima (u pitanju su psovke na engleskom), kao što su: „WTF“ (*What the fuck*) i „OMFG“ (*Oh, my fucking God*), koje su odavno postale klišeji u internet komunikaciji.

4. Gramatika

Yule (2010: 81) definiše gramatiku kao proučavanje struktura sintagmi i rečenica sa ciljem da se objasne sve gramatički ispravne strukture u jeziku, a odbace one koje to nisu.

Prototipska internet komunikacija koja potpada pod domen razgovornog funkcionalnog stila odlikuje se pojednostavljenom gramatičkom strukturom, velikom učestalošću ličnih oblika, prostih rečenica, što je primećeno i u diskursu društvenog sajta Fejsbuk. Ove pojave nisu posledica uticaja engleskog jezika i neće biti analizirane. Sledeći pregled pojava pokazuje uticaj engleskog jezika na srpski na nivou gramatike:

1) Imenica ispred druge imenice u pridevskoj funkciji. Ovaj vid modifikacije karakterističan je za engleski jezik, ali se kosi sa pravilima srpske gramatike. U korpusu se javlja samo jedan ovakav primer (0,2%):

(40) ocesh s ja na bazen kad prodje navodnici polugodishte fivr navodnici znak pitanja

2) I engleski i domaći akronimi/sirovi anglicizmi ostaju nepromenjeni po padežima. Vodeći se time da u engleskom jeziku nema padeža, korisnici i anglicizme u srpskom jeziku tretiraju na isti način, dakle kao da se ne menjaju po padežima. Ovakvih iskaza ima 4 (0,8%):

(41) svi mi mi koji mrzimo one koje posle wc ne peru ruke

(42) aman, dosta mi je notifications!:)

3) Složeni pridevi – u engleskom jeziku složeni pridevi nastaju spajanjem većeg broja prideva/imenica između kojih stoji crtica. Tvorba ovakvih prideva nosi sa sobom novu dimenziju kreativnosti, te se pozajmljivanje ove konkretne strukture može smatrati donekle opravdanim. U korpusu su nađena 2 ovakva iskaza (0,4%):

(43) Ovo je tzv. "Dara Bubamara u pokusaju da lici na Viktoriju Bekam" look.
(u ovom primeru složen pridev napisan je bez crtica)

(44) Katerina likes ovaj Doroti-u-zemlji-Oz fazon...samo, ko je ovde Limeni, ko Lav, a ko Strasilo:P

5) Hibridna kongruencija rečeničnih članova - iako je upotrebljen anglicizam, kongruencija je izvršena sa prevodnim ekvivalentom. U korpusu se javio samo jedan primer (0,2%):

(45) kad ce bre to rijunijn?

6) Konstrukcija „predlog + infinitiv“. Ova konstrukcija veoma je česta u engleskom jeziku, a njen uvoz u srpski verovatno je motivisan jezičkom ekonomijom. U korpusu su se javila 2 ovakva iskaza (0,4%):

(46) U završnici rekonstrukcije-mesto za pobeci iz ludnice:)))

(47) TO JE BIO ZAISTA DIVAN DAN ZA ZIVETIII! ;)

5. Završna razmatranja

Ovaj rad imao je za cilj da prikaže uticaje engleskog jezika na srpski u komunikaciji na društvenom sajtu Fejsbuk i da pokuša da donese određeni zaključak o tome kakve će posledice ovaj uticaj imati na pisani i govorni srpski jezik. U radu je analiziran korpus od 500 iskaza sakupljenih na ovom društvenom sajtu u periodu od decembra do maja 2010. Za analizu je odabran Fejsbuk zbog činjenice da je već duže vreme ovo najpopularniji sajt sa najvećim brojem korisnika iz celog sveta, a i iz Srbije. Na sajtu je u upotrebi isključivo neformalna komunikacija sa gotovo svim odlikama razgovornog funkcionalnog stila, te je bilo zanimljivo pokušati odgovoriti na pitanje da li će ona na neki način uticati na govorni ili pisani jezik van ovog sajta.

Analiza sakupljenog korpusa sastojala se iz 3 dela – analize na: pravopisnom, leksičkom i gramatičkom nivou. U okviru analize na nivou pravopisa primećen je uticaj norme engleskog jezika u upotrebi velikog slova u pisanju naslova i naziva, kao i u pridevima izvedenim od naziva pripadnika različitih naroda, koji se pod uticajem pisanja u engleskom jeziku takođe često pišu velikim početnim slovom. Što se tiče izmenjenog pisanja, ovde je najupadljivija zamena slova srpske abecede kombinacijom slova po ugledu na englesku pravopisnu normu (š- sh, č- ch), korišćenje slova w umesto v, udvajanje vokala koje ima za cilj postizanje „engleskog“ izgovora datih vokala (oo se čita kao u, ee kao i), i na kraju, nasumično udvajanje suglasnika, uglavnom slova l.

Na nivou leksike mogu se uočiti najveće promene pod uticajem engleskog jezika, što je posledica nekritičnog pozajmljivanja vokabulara u slučajevima kada ne postoje realne leksičke praznine koje treba popuniti. Čini se da je englesko-srpski hibrid već postao neotuđivo obeležje potkulture novih, bilingvalnih generacija i da one nisu voljne ili ne vide razlog zbog kojeg bi trebalo da ga se odreknu. Protiv ovakvog stanja najefikasnije se može boriti kroz školu kao instituciju, ali s obzirom na to da nije realno očekivati reforme u obrazovanju usmerene ka ovom problemu, dalja hibridizacija i priliv nepotrebnih anglicizama su neminovni. Sa druge strane, anglicizmi koji su već „uvezeni“ i već uveliko su u upotrebi, najverovatnije neće proći

kroz proces adaptacije, te će se zadržati u svom sirovom obliku ili u vidu neke kompromisne replike.

Što se tiče gramatičkog nivoa, u korpusu postoji manji broj primera u kojima se mogu videti uticaji engleskog jezika, što nije neobično, ako imamo u vidu da se hibridizacija na ovom nivou odvija mnogo sporije nego što je to slučaj sa leksikom. Među njima možemo izdvojiti anglicizme koji nisu promenjeni po padežima, a koji uz činjenicu da se zbog principa jezičke ekonomije jezici sami po sebi uprošćavaju (i bez uticaja jezika sa kojima su u kontaktu), otvaraju pitanje da li će u ovom slučaju uticaj engleskog na srpski ubrzati proces smanjivanja broja padeža u srpskom jeziku.

U zaključku možemo reći da je jedina stvar koja bi donekle mogla da zaustavi hibridizaciju srpskog jezika sistematično izlaženje na kraj sa anglicizmima, prvenstveno kroz instituciju škole i kroz tzv. specijalne korisnike jezika, kao što su prevodioci, novinari, voditelji i slično.

David Crystal u svojoj knjizi *Language and the Internet* (2001) kaže da nikada ne možemo da predvidimo kako će se jezik menjati, možemo samo da prepoznamo i opišemo tu promenu onda kada do nje dodje. U slučaju kontakta engleskog i srpskog verovatno najbolji ishod kojem se možemo nadati jeste onaj u kome će jezički hibrid egzistirati u vidu neke vrste žargona (poput šatrovačkog) i biti karakteristika supkulture mladih bilingvala među kojima je i stekao najveću popularnost. U idealnoj situaciji on će koegzistirati sa standardnim jezikom koji će pripadnici dvojezične supkulture bez većih interferencija upotrebljavati u školi i formalnim situacijama. U svakom slučaju, bitno je uložiti veliki trud u sistematizaciju uvezenih anglicizama i u podizanje svesti o potrebi očuvanja srpskog jezika, što kaže i Ranko Bugarski:

...Jezik mogu najbolje čuvati i razvijati sami njegovi govornici, jer bez njihovog interesovanja i angažovanja nikakva rešenja nametnuta odozgo ili ponuđena sa strane nemaju izgleda na uspeh. Zato je potrebno širiti društvenu svest o važnosti jezika i mogućnostima koje on pruža. Ovo se pak ne postiže ideološki ili politički inspirisanim proklamacijama, nego dugoročnim delovanjem na podizanju opšteg nivoa jezičke kulture.... (Bugarski 2005: 267)

Dodatak
Uzorak korpusa:

- 1 hahaha :))) Od maLena sam biLa zecica :)))) Like :****
- 2 znam..... :))) Nnc! ♥♥♥
- 3 Pa sad, nismo bash swe TH sekitzE!! -.-
- 4 da zaokruzimo na 10ostruki???XD
- 5 jel' ovo poster za jagger ili legend? :)
- 6 djokice, promasio si profesiju! trebalo je odma' da se metnes u manekene!
- 7 Imas ovde udruzenje manekena,get connected!
- 8 bronzing ten je moj favorit :).... jel to loreal, sto ne dadoste malo i Zlatku :)
- 9 namunjili smo se ;)
- 10 disco nam je extra!!
- 11 hehehe, kakav support :)))
- 12 ljubaunici
- 13 ae obaweznouuu...pa ide...februara josh
- 14 S.T. promuklotka =)
- 15 mislim da ce filip da widi pre tebe... ali ako gledamo owe fejsbukowske frendowe, onda hocesh =)
- 16 ouki douki =)
- 17 hwala tichrka =)
- 18 лове ис ин тхе аир...
- 19 eating d pazuh
- 20 Wau!! :D
- 21 Djole i Dejana robovlasnici.
- 22 Sale potlaceni nigga. XD
- 23 aaaaaaaaaaaaaaaaaahahahahaaaaaaaa... pa sebe trebash da tag na "dynamic entry!"
- proshla god, football, ratkova. ;)
- 24 Ko nema u vugla neka googla!!! xD
- 25 Marijana Trinaeska je postao/la obozavalac FUTER SEX!!!
- 26 totalno si se egejizovala i jonizovala
- 27 ovo je ultimativna istina!!!
- 28 AAAAAaaaxaxaxaxxxxaxaxxaxaxaxxaxa...TAKO TRUE !!!
- 29 Pa kad je shala, treba da se stavi iks-de, jer bez toga upravo ispadash h8r!
- 30 to je taj skil
- 31 miki, bidni fina, pa izlegni iz offline stanja...:)

Literatura

- Bugarski, R. 2005. *Jezik i kultura*. Beograd: Čigoja štampa/XX vek.
- Crystal, D. 2001. *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Klajn, I. 2005. *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Prčić, T. 2005. *Engleski u srpskom*. Zmaj, Novi Sad.
- Radić- Bojanić, B. 2007. *neko za chat?! Diskurs elektronskih časakaonica na engleskom i srpskom jeziku*. Filozofski fakultet, Futura publikacije, Novi Sad.
- Tošović, B. (2002). *Funkcionalni stilovi*. Beogradska knjiga, Beograd.
- Yule, G. (2010). *The Study of Language*. Cambridge: Cambridge University Press

Abstract

IMPACT OF ENGLISH ON SERBIAN ORTOGRAPHY, LEXIS AND GRAMMAR ON FACEBOOK

This paper deals with the influences of the English language on Serbian on Facebook, today's most popular social site with almost 1,5 million users from Serbia. The corpus collected on this site was analysed on 3 levels: orthographic, lexical and grammatical. The analysis showed that the lexical level was most heavily influenced by the English language, which is a typical outcome of almost any contact between languages. However, the other two levels showed the influences of English in certain domains as well, which goes to say that the contact between these two languages has surpassed the typical indirect language contact. Further hybridisation of Serbian seems inevitable, and the best possible outcome to be expected is that the hybrid language will continue to exist as a sort of jargon, mostly limited to younger, bilingual generations.

Key words: *language contact, English, Serbian, Facebook*

Rad primljen: 18. oktobar 2010.
Ispravka rukopisa dostavljena: 25. oktobar 2010.
Rad prihvaćen: 27. oktobar 2010.